

Rõbbus Juttustaja

armfaks aeamiteks.

Nr. 3.

Kesknaäddal, 19. Januaril

1866.

6. Napoleoni teekond Wennemale ja ta allaneminne.

(Mis Nr. 2 polele jäi.)

Ikka weel otas Napoleon jõggedal meel Peterburgist armo-pallumispe sõnnumid. — Ota peale! katsu, kui kaua sudad odata! — Noh, ta otas jo ka mona ja keiki sõa tarwiduspi takka järrele tullesad. Agga mis ei tulnud, se olli moon, mis ta otas, ehk sedda mis ka tuli, olli liga wähhä selle nälginä karjale.

Ükssteistkümmend päwa olliä jo möda läinud, et ka Pariisi wallitusse asjad toimetamatta jänud. Kui ta nendega walmis olli, kästis ta Moskwas talwe wasto walmistama hakkata. Agga seal rissu mäggede ja tuhha unnikutte seas olli raske walmistada. Agga ta ei teadnud sel filmapilgul parremat. — Peterburgi teekonast ei tohtind ta jutto tehha, kui ta omma meestele naeruks ei tahtnud jäda; Kaluga ja Tula peale ei woinud ta ka möttelda, seal olli Kutusow omma wäggedega ees. Olli küll siis mehhikesse pea mitme karwalisses läinud, agga ta ei tahtnud jo sedda meest tunda, kes pea ühhe karwalisses woib tehha ja jüddame salwi anda.

Kui ta siamale meie keisre Aleksandre käest ikka weel wastust ei sanud, satis ta ühhe sadiko leppitusse kaupa teggema. Agga Kutusow, selle toimetamisse läbbi sadik Peterburgi pidä minnema, wiwitas aega, ni kui wähhä wois ja teggi ka weel sedda, et Brantjusse sadikut ei lastudgi Peterburgi minna, Napoleoni leppitusse kauba kirjad sadeti ühhe Wenne mehhega.

Jubba sest olleks Napoleon woinud möista, et ta en-

nam Wenne kasso allune kui kassja olli. Ikka jäid ta silmad kinni, ehk küll ta allaneminne kui wiis förmetemmal nähha olli. Ta liig uhkus ei lastnud tedda keddagi nähha.

Kui seddawisi aead päwad eddasi lätsid, Napoleoni meeste willetsusse järg ikka suuremaks kassis, talwe liggemale kippus, lastis Napoleon keif fremli kirrikutte ehted ärrarijuda, ka sure kirriko keige suurema torni kuld risti ärrawötta, et se pididi Pariisi wiggasetš janud wäe kirriko torni otša pandud sama. — Kui ta enne ennast sest walgetš tahtis wabbandada, et ta mehhed temma teades viete nago waggad tuikesed ollid, egga middagi wöerast omma piddand wõtma, agga kui walle se olli, sedda ta nüüd awwalikult keige mailma teadmisse walgetš näitas, kui ta isse omma suga pühha koddade risumisse kasso andis. Agga sure taewa Tadi kättemaksmisse päwad jõudsid ka filmi nähhes liggemale.

Kül tuli temmale Murati käest, kedda Wenne kassakad teistkorda narrinud, röömsad sõnnumed, nago olles kassakad Murati sõbraks janud, mis peale ta sure ruttoga omma kindralid ennese jure kutsus ja neile römo ja julgussaga ütles: „Paar nädalat kannatage weel! Minna üksi tundsin Wenne rahwast! Teie peate kuulma, et mo kirri sure auuga Peterburgis wasto wöetaks! — Ni kotpimmedaks olli ta läinud, et ta sedda wois möttelda ja ka awwalikult üttelda. — Agga sedda römo ei janud mehhikesel kuigi kauaks, — jubba 6. Oktobril tullid temmale sõnnumid, et üks Prantsusse wäe ossa, mis Moskwašt nattoke emale julgend minna, Wenne meeste küsi putund, ja ni sassida janud, et waeste Prantsuste peawallo ka ärra lõpnud. Ollid ka kaks head mona wori Prantsuste su eest ärrawöetud. Seal ollid nüüd need auud ja römud! — Peterburgist ei tulnud ka musta egga walget.

Nüüd olli mehhel wessi ahjus.

Kui temma mehhed temmale kõnnelesid, mis jutto kassakad neile heaga, agga töega rätinud, kui üttelnud: „Kas teil omma maal leiba ja haudo ei ol-

nud, et teie seal ollesite woinud ellada ja surra? Mäts teie ollete koddomaišt ni kaugele ärratunud omma ello raiskama ja wöerast mulda omma werrega kastma? Teie ollete omma wannematte ma põlgjad! Mi kaua, kui teie ma peal ellate, on teie kord ja kohhus omma maad harrida, et teie leiba sate, ja sedda kaitsta, et teie naeste lastel rahho ello woiks olla; ja kui siis ükskord surrete, siis ollete selle mulla pärralt, mis teid toitnud."

Kui temmale rägiti, et Kutusow üttelnud: „Prantsused on jubba Madridist (Spania pealinna) koera piitsaga minnema sadetud! Iggawesse kättemaksja kässi seisab raskest Napoleoni pea peal. Moskwa on ta enesele wangihoneks wallitsenud! Moskwa woib temmale ja keige ta wäggedele hauaks sada, ja siis lõppeb Prantsusema wallitus Wennemaal otša."

Need juttud kulis Napoleon, agga ta uhkus ei lastnud tedda sest märko wõtta, enne kui wiimne pulk peus. — Ta olli siamale weel nende wäggede peale lootnud, mis temmal muist ennam suggugi ei olnud ollemas.

Kui ta need kurwastawad sõnnumed olli sanud, et ta mehed ni kõwwaste malgata sanud, siis wast ärkas ta nago unnest ülles ja sai arro, mis kuldjed päwad temmal Moskwas odata, lastis üllepea laela keif wäed ülle luggeda, et koe pole maršimisse wasto walmis panna.

Agga kuidas ehmatas mehhike, kui meeste arro hopis wähhäma leidis, kui olli arwand. Kui ta ennam kui ühhe korra kõrwa taggušt olli sügganud, sest sedda ta ei tahtnud kuulda, et temma wäggi ni rängaste ärrasulland, käskis ta, et meeste arro suremaks piddi tehtama, kui se olli. Nenda walletas ta enesele isse ja fundis ka enese teenrid walletama. Et sest kellegile abbi ei olnud, teadis ta küll, agga ta tahtis ifta surem olla, kui ta töe polešt olli. — Keif pabberid mehhi täis, mis keif hästi sõond joond ja kaetud, agga — kus need ollid? Agga ta uhkus aeas tedda warjo peale surelinne ollema.

Warši jelsammal päwal, kui ta mehed nüppeldada sanud, ja ta kussagil ennam head ei woinud lota, an-

dis ta kässo selsammal päwal jubba koev pole astuda, ja — Kalugast läbbi. — Mis ta jenna otsis, seal olli jo Wenne wäggi te peal ees? Sedda ta teadis kül, agga mis ta waene pididi teggema? Meeste willetsus fundis tedda sedda nõu wõtma, olgo ello ehk surm ees.

Jubba sellesamma päwa õhto, kui temmale ta meeste malkamisse sõnnumed kätte tullid, pididid keik Moskwaft wasto vööd wälja marsima, Napoleon isse läks teise hommiko enne walget ka tele. — Kurjateggia kombel olli ta Moskwasse tulnud, kabaka kombel läks ta sealt wälja, kui ta 34 päwa Moskwa saia olli maitnud.

140 tuhhat Prantsust, naeste lastega ühte arwatud, — ka need nende hulgas, kes enne Moskwas ellamas olnud ja 50 tuhhat hobbose pead ollid Moskwaft wälja läinud. Sõamehhed suretükide ja pari tuhhande sõawori wanfrittega ees, teised takka järrele.

Agga jubba esimesesl päwal näggi Napoleon, et ta rahwas ja hobbused ennam eddasi ronnisid, kui astusid. — Mis ta südda sedda nähhes mõtles, sedda ei tea meie kül teile, head küllawennad, üttelda, agga et ta rõmus ei woinud olla, sedda woime julgeste arwata. Mis rõmo woiis mehhikesl sedda otsata Mustlaste sarnast karja wadates olla, muist Wenne sõnniko wanfrette ja karrudega omma warra tagga weddades, mis kellegil olli. Paljo neist riiprabakasest jäi jubba esimesesl päwal teistest mahha. — 12 tuhhat haiget ja wiggaft jätsid Prantsused Moskwasse mahha, aidako neid Summal ja Wennelased.

Kui Napoleon Moskwaft wälja läks, ütles ta weel ennast nago kon mätta otja aeades: „Nüüd lähme Kaluga linna, hoidko, kes meil te peal ees.“ — Agga kui wähhä ta sedda mõtles, mis ta ütles, sedda said ta mehhed sest nähha, et ta koggoni teist teed Kaluga pole läks, ja ennese minnikut Wenne wäe eest sallaja püdis hoida. — Moskwaft lähhäb Kalugasse kaks teed, nus ja wanna, Napoleon läks essite wanna teed, kus Wenne wäggi ees olli, agga pärrast pöris ta järsko parremat kät ülle wäljade ue te pole, Wenne wäe eest kõrwa.

Üks Prantfusse wäe ossa jäi filmatirjaks wanna te peale Kutusowi wäe pole minnema. Kui Napoleon sure wäe ossaga ue te pole olli minnemas, hakkas raskeste wihma sadama, mis keif maad porriks teggi, et waene mees ennam ei teadnud, kuidas eddasi sada. Et seal lugematta rahwast kui efsind lambaid mahha jäi, egga Napoleon sest holind, ristiwerd temmal jo süddames ei olnud.

Weel kord sai Napoleon selle waewase teekonna peal römo nago päikesse jonekest pilwede wahhelt: kindral Deltson, kes Napoleoni te peal eestkulajaks olli läinud, satis sõnnumid, et Wenne wägge ei pidand karta olla, olla keif wanna te peal. — Agga et ta Wenne mehhed ei maggand, sedda näggi Napoleon warrem kui ta tahtis: monni tunnike hiljem jubba tullid need sõnnumed, et sesamma kindral Deltson, kes Napoleoni olli römustanud, omma wenna ja hulga meestega Wenne meestest ellusatte kirjast mahha kustutud, ja se sõnnum fenna kõrwa, et suggugi lotust ei olla eddasi sada, Wennelased olla kui müür ees.

Napoleon, kes ühhes waese Wenne kangro urtsikus ullo-allust olli leidnud, kui ta sedda kibbedat luggo kuulis, minnestas pea ärra. Ta olli keige se järgmisse ö kui lapsewaewas. Kas ta omma õnnetuma rahwa woi isseennese willetsa järje pärrast waewa tundis, sedda teab Tadise üksi.

Nüüd wast hakkas ta ärratundma, kui paljo kahjo ta ennesele Moskwa tekonnaga teinud, isseärranis sega, et ta seal liig kaua aega wiitnud suurt au odates: temma wäggi olli nõrgemaks läinud, Wenne wäggi kangemaks. Nüüd hakkas ta selgeminne kättemaksmisse maggo tundma.

Teisel hommikul — se olli 13. Oktobril — astus Napoleon esimeste päikesse jonele paistusjel hobbose selga, sõitis Kaluga pole ja watas pealt, kuida worid eddasi lihusid. Korraga läks woride eest ots kui messilassee perre seggima.

Maerdes lastis Napoleon hobbose eddasi astuda, mõtles, et ta mehhed isseestkes nattoke ühteteist saskima

hakkand. Ta adjutandid arvasid küll kassakatte haiso tundnud ollewad, Napoleon sedda ei uskund. Agga kui wälf ollid kassakad jubba Napoleoni liggi, ja ei pudund seal ennam paljo, kassakad olleks tedda ellusalt finni püda woinud, kui nad tedda olleks tundnud, — kui angerja kalla libbises ta weel nende näppo wahhelt ärra. Küll olli lippama panneminne temmale wasto meelt, agga temma peo täis ello olli tale nisamma armas, kui meil iggaihhel. Suur radda olli tagga, kust kassakad läbbi läksid.

Napoleon tännas agga õnne, et waeße kangro urtsitusse jälle pelgo sai. Ta keige liggemad mehhed ollid temmaga seltsis jenna läinud. Seal waeßes urtsitus ollid kous üks keiser, kaks kuningast (Murat ja Eugen) ja kolm keige suremat Napoleoni kindrali (Bertier, Darnoust ja Bessieres.) Seal nad tahtsid Napoleoni endise wäe pärrast wimast arro piddada, mis tehha ehk kus külgi anda. Napoleon istus ühhe lauakesse äres, pea möllematte kätte peale toetud, käd filmade ees, tüf aega ilma jõnna lausumatta. Kas se wäggew mees nuttis? Ei tea! Ükski ei julgend temmaga jutto allustada.

Kui wimaks keif wiis sõbra ärra waibusid ta ees seistes, küsisis kärke Murat ta käest otjust, ütles järso sõnnadega: „Jah, räkigo mailm mis tahte, siiski ütlen ma, et iggas asjas tarkus ja julgus teine teise kõrwas peawad käima; jia jada ei woi meie, pöggeneda on raske, peame weel kord wasto hakkama, saab, mis saab. Kui mul praego puhhand wägge olleks, ma lähhäks metši möda Kaluga linna alla!“ — Se olli kui uppuja luggo, kes weel wimast hõlle kõrrekest riwab, agga sest ommeti abbi ei ja.

Nattokesse aea pärrast, kui Napoleon nago selgemad mõtted olli sanud, ütles ta: „Sest liig julgusselt saab küll! Kitust ja au otjides olleme kaugemale läinud, kui tarwis, nüüd on wiimne aeg käre, et watame, mis modi meie wäe ründed weel meie kätte jäwad.“

Ka Bessieresi harjassed olli Murati juhmi jutto peale püsti tõusnud, ütles: Meie ommad mehhed üt-

lewad jo, et ei tea ennam, mis wiisi suretiikkide ja wori wanfrittega eddasi sada. Ollen praego omma wäggede luggo järrele kulan. Watame agga eilse lahgingi platši ülle, siis same nähha, mis meil lota on. Kas teie ei olle näinud, mis mehed Wennelased on? Seal on palju neid, kes alles rodu astund, agga mis tööd nad tewad, enne kui ennast tappa lastwad? Meil ei olle siin wäetima lastega teggemist! Siin müüd ennam ei aita, kui — koeo pole!”

Et Napoleon selle peale middagi ei wastand, sest olli mõista, et ta sedda jutto õigeks piddas.

Ja kui seal weel palju eddasi taggasi waidlemist olli olnud, jäi asfi selle peale, et tultud teed koeo pole rut-tada, sest iggas külgis teiste teede peal, kust te kõrwast weel middagi wõtta olli, seal ollid Wenne mehed ees, kes hõlpo ei andnud.

Sest aeast ei mõttelnud Napoleon ennam mu peale, kui agga ni rutto, kui ial wimalik, Pariisi sada. — ta olli hinge põhjani Wennelastega sõddimisest tüdind. — Selsammal ööl anti wäele käst kätte, rutto koeo pole astuda.

Weel üks römo lotusse sädde olli temmal siamale süddames: need wäe jaud, mis Riia pole ollid läinud, need ollid temma teada alles hea seisusse sees. Ka pididi Smolenskis ja Minskis rohkesti sedda warra ees ollema, mis kotto kuiwand kõhto jälle lodud surusseks woib wennitada. — Agga ni kui keik ta head lotusjed Wennemaaal paljaks pahhaks unnenäuks said, nenda ka need: Riia poolt wäggedel ei olnud parremat palka, kui ta enneise wäe jaggudel; Smolenski ja Minski wilja aidad ollid muist tiuhja täis, ehk seal ka muist nattoke olli, ja segi weel mitte Prantsuste kõhtus.

Üks Prantsusse oberst, kes Septembri kuus Spania-maalt Madridi linnast tulliste jalgega tulles sada, se pididi ku aeg hiljem Wennemaaal selsammastuggust pahha nalja näggema.

Koeo pole minnes rifusid ja põlletasid Prantsusjed weel, mis ial järrele olli jänud, ollid need sauna urt-

fikud, küllad ehk linnad, keif teggid nad ma-tasfa. Et seal Wenne innimestele kedda kätte saidi, ollid nad üllemad ehk allamad, hõlpo ei antud, olli ka halle tõssi.

16. Oktobril näggid Brantsussed teistkorda Mo-faiski linna. Seal olli arrotu hulk hamatuid kofko wetud. Keif jäid Wenne rahwa armo holeks.

Brantsuste kõhhowarra pudus olli ni sureks läinud, et paljo nõrgemaid otjekohhe nälga ärrasurrid. Muist, kes kahmakamad ollid, kiskufid hobbused wanfrette eest, teggid wanfrettest tulle ülles ja küpsetasid seal peal tüf-kisesse hobbose lihha, muist wennitasid nisamma torest, kui tüfki kätte said. Kui kaugele seddawisi eddasi wois sada, sedda woib jubba armata.

Kui ka Napoleon sedda just teada ei sanud, siis ta ommeti teisest küljest sai happud sõnnumed: rägiti kõw-waste, et Kutusow Wenne wäega teel olli temma teed finni pannema. Se aeas waele mehhe karwad tule el-lewele. Talwe ommalt poolt aeas jubba mõnne mehhe hambad irrewile. Masked loud! — Ribbe rut, külm, nälgi! — Kas waele pattuse surrelifful suremat ihho waewa tarwis, kui südda terwe?

Kümmekond wersta Mo-faiskist on pissoke Kologa jõggi. Seal olleks kerge asji olnud maddemid teha. Agga kes pidid teggema? Ei seal olnud ennam üllema egga allama wahhel wahhet, iggaüks watas isse, et ta hingega eddasi wois sada, Wennelased ollid jo odata. Suredtüffid pidid ühhest maddalast kofhast üllewetud sama, agga paljo neist waus mudda fisse, jäid senna-samma paika. Seggaminne olli ni suur, et otja egga arro. Ja se keif olli alles sure hädä haffatus.

(Jääb polele.)

Redigirt unter Verantwortlichkeit von B. Gilbenmann.

Von der Censur gestattet. Bernau, den 15. Januar 1866.